

ARANY JÁNOS TERVEZETT NÉPLAPJA, A «NÉPSZABADSÁG».

1849 június 16-án Arany, ki ekkor belügyminiszteri fogalmazó volt, «ajánlkozási iratot» intéz főnökéhez, Szemere Bertalanhoz, ki egyben elnöke is volt a forradalmi minisztériumnak. Arra kéri, hogy «álladalmi költségen» támogassa Debrecenben már megkezdett népies irodalmi vállalatát, melyet most Pesten folytatni szándékozik. Félívnvi füzetekben óhajtana terjeszteni a «nép lelkesedésben tartására» alkalmas verseit, mert «megmaradásunk egyik főfeltételének s a népköltészet leghálásb feladatának» tartja «a népre és hadseregre lehető legnagyobb kiterjedésben hatni». A már megjelent s a közelebb világot látandó versekből egy párat mellékel is ajánlkozásához.

A füzetes verses vállalat, melyre Arany e folyamodványában hivatkozik: A *szabadság zengő Húrfa*ja címmel Debrecenben Telegdy Lajosnál jelent meg. Arany László szerint két füzet maradt fenn belőle. A megjelenés ideje nyilván arra a tíz napra esik, melyet Arany, hivatalba lépésétől a kormány Pestre költözéséig Debrecenben töltött: 1849 május 24. és június 5. közé. Semmi sem bizonyítja és mi sem teszi valószínűvé Arany Lászlónak azt a megállapítását, illetve állítását, (melyet azután elismételt Arany valamennyi életrajzírója), hogy e füzetek 1849 elején, vagyis akkor jelentek meg, mikor Arany még Szalontán jegyzősködött s a *Nép Barátjának* egyik szerkesztője volt. Május utolsó, június első napjaira vall az is, hogy egyik füzetből a «*Rásüt az esthajnal*» kezdetű verset az ugyancsak Debrecenben megjelenő *Alföldi Hirlap* 1849 június 3-iki száma a következő címmel közli: «Mutatvány a ponyva-iradalomnak Arany Jánostól készített *legujabb* termékeiből.»

Arany László, aki az ismertett folyamodványt Arany hátrahagyott irataihoz csatolt jegyzetei közt közli,¹ ez ajánkozás sorsáról ennyit ír: «E levélnek aligha volt foganata».

¹ A. J. *hátrah. iratai*. II. Bpest, 1889. Jegyzetek a bevezetéshez XXXIX. 1.

Arany maga, «önéletrajzi» levelében nem említi ezt az ajánlkozást; mások se igen emlékeznek meg róla, s mégis sikertelennek vélik épp úgy, mint Arany László.

Ábrányi Kornél szerint¹ az ajánlkozásnak azért nem volt eredménye, mert pár nappal aztán [t. i. június 30-án] Kossuth hívatta Aranyt, Petőfit s néhány társukat, hogy fanatizálják keresztes háborúra a népet. Ezt hallván, Arany rögtön elhatározta, hogy megy vissza Szalontára. Mikor látta, hogy «az ország kormányzója ő hozzá és ifjú társaihoz fordul, hogy megmentsek a hazát, rögtön maga előtt látta a forradalom bukását». Nem volt «oly naiv», hogy ezt ne látta volna. Ezért nem jelentek meg az ajánlkozáshoz kéziratban mellékelt versek.

Gyöngyösy László sokkal kurtábban intézi el az ajánlkozás sorát: «A muszka invázió véget vetett ennek is.»²

Igen valószínű, hogy erre az ajánlkozásra vonatkozik Lévay Józsefnek az Arany-jubileum alkalmából egy interju során tett közlése Arany látogatásáról Szemere Bertalannál:

«Debrecenben ösmertem meg Arany Jánost — mondatta Lévay — 1849 januárjában. Miskolcra Szemere Bertalan vitt magával, mint patvaristáját. 1847-ben résztvettünk a pozsonyi országgyűlésen; 1848 december havában pedig a kormány Debrecenbe tette át székhelyét. Itt kereste fel a költő Arany Szemerét, azzal a célzattal, hogy népdalait és népies költeményeit a kormány fizetség ellenében lelkesítő izül kiadja. Nem tudom már mi okból, de sehogy sem tudtak megegyezni, úgy hogy Arany János mit sem végezve, kénytelen volt visszatérni hivatalába. És ettől a peretől újra jó idő telt el, míg láttuk egymást.»³

Mint hogy más adat nem bizonyítja, hogy Arany 1849 januárjában Szemerét meglátogatta, a látogatás célja és tárgya viszont pontosan egyezik az ajánlkozási irat tartalmával, igen valószínű az a feltevés, hogy Lévay, ki júniusban is Debrecenben Szemere mellett dolgozott, mint belügyminiszteri fogalmazó s a hivatalos «Közlöny» egyik szerkesztő munkatársa, — elvétette a dátumot.

Ha Arany valóban tett volna már korábban is efféle ajánlatot Szemerének, akkor erre újabb folyamodásában bizonyára hivatkozott volna.

Lévay közlése abban is eltér eddigi tudomásunktól, hogy látogatást említ, nem pedig írásbeli ajánlkozást.

¹ *A. J. kiadatlan költeményei.* (Horváth Lajos megőrzött kincseiből.) *Pesti Napló* 1883, 241., 247., 254. szám.

² *A. J. élete és művei.* Bpest, 1901. 170. l.

³ *Pesti Napló* 1917 február 16. (Vadnai Béla: Lévay Aranyról.)

Ez azonban már nem tévedés, hanem való részlete az ajánlkozás történetének.

Arany ajánlkozása ugyanis nem volt sikertelen.

Szemere Bertalan hívatta Aranyt, tárgyalt vele s e tárgyalásnak volt is eredménye, eltérő attól a tervtől, melyet Arany felvetett, nagyobb, mint amilyenre számított.

Beszéljenek erről az egykoru adatok.

Négy nappal az ajánlkozási irat kelte után Szemere félhivatalos lapja, a «*Republica*», melyet Erdélyi János szerkesztett, 3. számában, 1849 június 20-án a Belföld rovatban, Pest, június 19-i kelettel, a következő hirt közli :

«Arany János és Gondol Dániel, több társakkal egyesülve Népi lapot fognak kiadni, hír szerint. Mi örülünk e vállalaton, s óhajtjuk a kormány részvétét is iránta, mert igazán hiával vagyunk oly népi lapnak, mely komolyan és épületesen, ne csak elménczkedve, hanem alaposan, ne csak mulattatólag hanem tanítva is szóljon a néphez, a mi atyáinkfiaihoz, kiket az evangéliumi mester tanai foglaltak el eddig, most pedig a politicei evangéliomnak el kell foglalni minden gondolataikkal együtt. A nép nem gyermek. Ő megérti a jó szót. Neki nem kell csevegés vagy épen fecsegés. Az írók humorát alig élvezheti, mivel ő minden irónál gazdagabb humorban, ha kell. Ha törvényeket, eme politicei tízparancsolatot akarunk vele felfogatni, megkívánja hozzá amaz ünnepléses hangot, mely hagyomáson maradt reá azon időből, mikor tanuló gyermekkorában Jehova megjelenését a sínai hegyen, adván törvényt az ő népének. Az örökös írói elménczkedés, viczkádozás kedélyt ront a népben s hitet gyöngít a szent iránt. Neki az csak komázás, figurázás. Azok a ,kend', «kegyelmed féle megszólítások bárminő mosolygós szavak «Tancsics»-nak, még nem népszerűség. Franklin effélén soha nem disputált; nem tartott különösen philologiai leczkét; mégis jól írt a nép számára. A mi népiróink megtarkázták nyelvöket egy-két közmondással, s azt hitték, jól van. Pedig nem volt jól. — Mi örülünk, ha minél előbb találkozik író, ki magát a nép felfogásához illő egyszerűségig ki tudta mívelni.»

E közlemény éle nemcsak Tancsics ellen fordult, kit megnevez, hanem a «*Nép Barátja*»-nak szerkesztője, Vas Gereben ellen is, ki nek lapját Arany, a volt szerkesztőtárs, ugyanazokkal a vádakkal illette,¹ mint e közlemény írója: Erdélyi János.

Vas Gereben nem is hagyja magán száradni e vádakát. Június 20-án reggel jelenik meg a *Respublica*-ban a hír, Vas Gereben nyomban eljár az illetékes helyeken, hogy lapját a kormány továbbra is támogassa, s még az aznap este megjelenő «*Marczius Tizenötödiké*»-

¹ Erről részletesen Pogány József: *A. J. politikai nézetei*. Bp. 1909.

ben (ekkor Pálfi Albert szerkesztette) nyílt levelet ír «*Erdélyi Jánosnak, a republicanusnak!*»

Erdélyi forradalmi és republikánus multját firtatja, párhuzamban saját multjával. A néplap ügyében ért sérelme miatt ekkép panaszkodik, illetve dicsekedik:

[Erdélyi] «*Republica* című lapot szerkeszt, melynek 2-ik számában, mellyben a megjelenő és megjelenendő lapokat számlálja elő, azt sem tudja, van-e «*Nép barátja*» című lap, és a 3-ik számában már Arany Jánost a nem látott Népbarátja rovására feldicséri és pedig úgy, hogy részemről kevés köszönnivalót találok benne.»

«A «*Nép barátja*» kegyed tudta nélkül is meg fog ezután jelenni és pedig a *kormány pártolása mellett*; kiadó és felelős szerkesztője pedig leszek én, ki épen arra vagyok büszke, a miért kegyed gyaláz, hogy mulattatva tanítok és tanítottam a *télen is*, mikor kevés embernek állt nevetőre a szája.» (211. lap).

A *Márzius Tizenötödiké*-nek ugyane számában külön cikk is foglalkozik a néplapok ügyével. (209—210. l.) Nyilván Vas Gereben sugalmazta. Mindenáron továbbra is biztosítani akarja lapja számára a kormány anyagi támogatását:

Néplapok.

Nem szoktunk könnyedén akármit is nagyon megdicsérni.

Annyit azonban mondhatunk, hogy a két néplap, a magyar és a tót, annyit tettek az országhan, mennyit tán senki.

Forradalmi irodalom a Népbaráton kívül más méltó terméket nem mutathat föl. Itt városban kevésbbé olvasták azon lapokat, de a vidéken azok, kik a néppel érintkeznek, tudják legjobban, minő áldás volt e két lap.

Felhívjuk bizonyágtételre a vidékieket, fel azon nagyobb birtokosokat, kik Pestre jöven, első gondjuk volt, hogy volt jobbágyaik számára azon lapot, tíz, sőt száz példányban is megrendeljük.

Azt felteheti rólunk akárki, hogy az igazságon kívül egy szerkesztőt megdicsérni más érdekünk nem lehet.

De felszólalni kötelességünknek érzöttük, mivel amigy félútról füleinket egy meglepő hír ütötte meg.

Azt állíták tudniillik előttünk, hogy a belügyminiszter a létező két néplapról magas kegyét le akarná venni, s azt más ujonnan keletkezőkre akarná úrasztani.

Mi hajlandók vagyunk az egészet oda magyarázni, hogy a kormány a létezőkön kívül még több néplapokat is támogatand.

Ekkor semmi észrevételünk.

Halljuk, hogy Csehországból már hoztak egy panszláv szerkesztőt, ki a jó pénzért nálunk majd a magyar ügy mellett agitálni fog.

A második magyar néplapot Arany János szerkesztendi. Ha nem törtenék az előbbi lap rovására, nincs ellene legkisebb kifogás.

De aggodalmunk méltó lehet, mert a Respublicában nagyon fitymálódni kezdenek az eddigi néplapok ellen.

Ha ebben több fekszik, mint a mennyit az első fordulóra elárulnak, miután a szerkesztők jelessége s ügyessége ellenében egy körömfeketényi kifogás sem lehet, kénytelen az ember azt hinni, hogy a belügyministernek az érdekllett szerkesztők lelki függetlensége sem tetszik, azt találja tán a minsterelnök ur észrevenni, hogy ezen két ember a *democratia* szót tisztán találta érteni és ugy akarja azt a népben propagálni, nem pedig a mint azt a *tudósok* a mai világban venni szokták ?

Vas Gereben támadására Erdélyi János igen röviden és fölényesen válaszol. A *Respublica* június 22. számában (19. l.) a belföldi rovatban helyreigazítás jelenik meg, mely szerint a megjelenő lapok minap közölt jegyzékéből Vas Gereben *Nép Barátja* kimaradt, s «a kimaradásért Vas G. igen nagyon megharagudott».

E helyreigazításhoz Erdélyi csillag alatt a következő jegyzetet fűzi :

Azon invectivák mellett, melyeket alulírt ellen kapkod össze haragjában V. G. a tegnapelőtti «Marcius» hasábján, igen jellemző az az őszinteség, melylyel maga magát tetőtől talpig ledicséri. Meghajlok ez őszinteség előtt! Jó ember! sárral mossa magát.

Erdélyi.

Arany megállapodása Szemerével végleges volt. Valószínűleg az eredeti terv megmártásaival függ össze, hogy a *Respublicá*-nak már június 21-iki számában (15--16. l.) megjelenik Aranynek *Ápril 14-ike* című verse, mely bizonyára azok közül való, melyeket ajánlkozásához mellékelte.

Az előkészületek az új néplap kiadására megindultak. Június 30-án a kormány hivatalos lapjában, a *Közlöny*-ben, az új felelős szerkesztő, Emődi Dániel, «Budapest, 1849. június 25.»-i kelettel a lap élén, nagy betűkkel közölt szerkesztői programjának utolsó pontjában írja :

«V. Gondoskodott a' kormány, hogy a' *Közlöny* mellett hetenként kétszer, vasárnap és csütörtökön egy néplap is jelenjen meg Arany János és Gondol Dániel által szerkesztve. Címe: «Népszabadság.» Programmja az első számban megjelenend.» —

Ugyanez a hír ugyanígy megjelent a *Közlöny* másnapi számában is. (1849 július 1., 146. szám, 546. l.)

Hasonló formában a *Respublica* is közli a hirt június 30-iki (12.) számában (48. l.) «Pest, június 29-én 1849» kelettel «Az ország kormánya által» közölt hírek közt első helyen :

«A „Közlöny“ hivatalos lap július elsejével Emödi Dániel szerkesztése mellett fog megjelenni, melyhez melléklapul adatik az Arany és Gondol által szerkesztendő „Népszabadság“ című népi lap; s így lapirodalmunk nem csak számban, de tartalomban is fog nevedezni.»¹

Az orosz hadsereg durva beavatkozása következtében elvetélt „Népszabadság“ történetét most már összefoglalhatjuk:

Arany, mint miniszteri hivatalnok 1849 június 5-én, a kormánnyal együtt érkezik Debrecenből Pestre. Pesten lakott ekkor Petőfi is «és a két jó barát egész a hónap végéig volt egymással gyakori, szeretetteljes érintkezésben.»² Ekkor írta Petőfi a hadsereg lelkesítésére *A honvéd* című költeményét, s hogy anyagi bajain enyhítsen, a miniszterelnöknek, Szemere Bertalannak, azt az ajánlatot tette, hogy versét ő saját költségén kinyomatja, az állam pedig vásároljon meg belőle sok ezrenyi példányt. Szemere az ajánlatot elfogadta s a versből 500 forintért megvett 25,000 példányt.³ Kétségtelen, hogy Arany június 16-án a maga hasonló ajánlatát Petőfi példájára s buzdítására tette meg Szemerének. Szemere magához hívatta Aranyt, s az eredet tervet elhagyva avval bizta meg, hogy Gondol Dániellel együtt egy új néplapot szerkesszen, mely a kormánynak hivatalos néplapja lenne. Gondol Dániel is belügyminiszteri fogalmazó volt ekkor. Bár a *Respublica*, Szemere félhivatalos lapja, mely június 21-iki számában legelőször adja hírül az új néplap megindításának előkészületeit, még csak «óhajtja a kormány részvétét iránta», — a hír nagy riadalmat kelt a kormány támogatásával megjelenő *Nép Barátja* kiadó-

¹ E néplap tervezése és előkészületei magyarázzák valószínűleg Ercsey Sándornak egy vaskos tévedését Arany életéről készült feljegyzéseiben. Ercsey elmondja, mily körülmények közt vállalta el Arany 1849 májusában a belügyminiszteri hivatalt s hangsúlyozza, hogy Aranyra nézve igen fontos volt jövedelmének szaporítása. A 800 forintnyi fizetéssel járó fogalmazóság «nem igen volt» «valami nagyon jutalmazó» hivatal, ámde «a részére adományozott hivatali fizetéséhez járulandott még a *Nép Barátja* című lap szerkesztői, illetőleg főmunkatársi díjából várható jövedelem is.» (*A. J. életéből*. Bp. 1883. 44—47. l.) — Arany azonban ekkor már hónapok óta nem volt a *Nép Barátja* szerkesztője. E laptól jövedelme nem lehetett. Ercsey jól emlékezett arra, hogy Aranyra fogalmazó korában volt reménye szerkesztői mellékjövedelemre is, de azt nem tudta, vagy arra már nem emlékezett, hogy egy új lap, a *Népszabadság* révén. Ezért keveri bele ebbe a korba is *Nép Barátja*-t, melynek Arany csupán 1848-ban volt fizetéses «társszerkesztője».

² Ferenczi Z.: *Petőfi életrajza*. Bp. 1896. III. 347. l.

³ Ferenczinél u. ott III. 351—354. l. — Dr. Badics Ferenc: *Petőfi levelei* (P.-Könyvtár XXIII.) Bp. 1910. 185—187. l.

jának és szerkesztőjének, Vas Gerebennek táborában, a hol bizonyára közvetlen értesülések alapján már tudják, hogy az új néplap lesz a hivatalos néplap. Ezt megmászítani már nem lehet s Vas Gereben és hívei csak arra törekednek, hogy a kormány anyagi támogatását továbbra is biztosítsák a *Nép Barátjának*. Ily értelemben foglal állást az új néplap dolgában a június 21-én este megjelenő *Marczius Tizenötödike*. Az előkészületek az új lap kiadására megindulnak. Június 25-én már neve is van a lapnak: *Népszabadság* s elhatározott dolog, hogy hetenként kétszer, minden vasárnap és csütörtökön, a hivatalos *Közlöny* mellékleteként fog megjelenni, — amit a *Közlöny* június 30-iki és július 1-i, s a *Respublîca* június 30-iki száma hivatalosan bejelent. Június 30-án azonban már megérkezik Pestre annak a híre, hogy az orosz Debrecen alatt van, a kormány falragaszokon s a *Közlönyben* értesíti Buda-Pest polgárait arról, hogy székhelyét valószínűleg kénytelen lesz máshová elhelyezni, július 3-ától 13-áig maga a *Közlöny* sem jelenik meg, Arany János július 1-én Szemere engedélyével visszasiet családjához Szalontára, s a *Népszabadság* nem születik meg.

Kinek az eszméje volt az új néplap, és mi lett volna hivatása, mi tette időszerűvé?

Arany saját nyilatkozataiból tudjuk, milyen nagy kedvvel foglalkozott volna néplap szerkesztésével, mennyire megbánta, hogy a *Nép barátja* szerkesztését ki engedte csúszni kezeiből.¹ Azt is gondolhatnók tehát, hogy Arany maga vetette fel az eszmét Szemerével való tárgyalásai során.

De mégsem ez a valószínű. Ha Szemere nem gondolt volna nyomban más tervre, aligha hívatta volna Aranyt, kinek ajánkozását elfogadhatta vagy visszautasíthatta volna szóbeli tárgyalás nélkül is, épp úgy, mint a Petőfiét.

Valószínűbb tehát, hogy Szemere már a néplap tervével hívatta és fogadta Aranyt. De mi szüksége volt a kormánynak új néplapra?

A *Respublîca* közleménye megjelöli a nyomot, amelyen elindulhatunk. Ez a közlemény először is Vas Gereben ellen fordul. A *Nép Barátjára* vonatkozik a «fecsegés», «az örökös írói elménckedés, vicckádozás», a «komázás, figurázás» vádja. A kormánynak tehát jobb néplapra volt szüksége. De mért épen ekkor, holott a *Nép Barátja* már kezdettől fogva rossz volt. Avagy talán a *Nép Barátja* ellen kellett volna új lapot alapítani? Nem. Ha rossz lap volt is, ártani nem ártott, a kormány politikáját nem keresztezte, sőt mint

¹ V. ö. Pogány József id. értekezését 15—21. l.

néplapnak épp az volt a fő hibája, hogy tulságosan is, nagyon is feltűnően kormánypárti volt, mint Petőfi mondta: «a legpecsovicsabb lap széles e hazában.»¹

Az új nélapot tehát nem Vas Gereben ellen akarta Szemere megalapítani, hanem nyilván a másik nélapíró ellen, kit a *Respublica* közleménye meg is nevez: Táncsics Mihály ellen.

Persze legkevésbé sem azért, mert «philologiai leckéket tartott» a népnek, s mert sűrűn használta a «kend», «kegyelmed» megszólítást, hanem sokkal komolyabb okokból.

Táncsics ugyanis, ki lapot nem alapíthatott, mert nem volt ehhez 5000 forintnyi kauciója, ez időben «*Forradalom* cím alatt egyes ívenként közlött lap útján mondotta el meggyőződését»,² mely lényegesen eltért a kormány politikájától. A *Forradalomból* összesen 8 ív jelent meg. Az első kettő még Debrecenben, a többi hat gyors egymásutánban, hetenként átlag kétszer már Budapesten június 5-ike és 30-ika között, vagyis épen az időtájt, amikor Szemere Aranyt új nélap szerkesztésével bízta meg.

A *Forradalom* valóban keresztezte a kormány politikáját s a kormány szempontjából veszedelmes, a parasztság körében igen népszerű törekvéseket képviselt. A legradikálisabb agrárreformokat követelte: az összes úrbéri terheknek, a nemesség valamennyi politikai és gazdasági kiváltságának rögtönös és minden kárpótlás nélkül való eltörlését; az urasági földek konfiskálását, illetve felosztását; körülbelül 100 holdnyi birtokmaximum törvénybeiktatását. Minden egyéb kérdésben is, így például a községek önkormányzatának kiterjesztése dolgában, a legmesszebbmenő radikálizmus álláspontját fejezte ki célok és eszközök tekintetében egyaránt. Mindezt, kommunisztikus alapelveket hangoztatva, a leghevesebb stflusbeli gesztusok kíséretében követelte, s e követelések visszautasítása esetére belső forradalommal fenyegetett.

Ezt a lapot, ezt az irányt akarta Szemere az új nélappal ellensúlyozni.

Táncsics nem ekkor hangoztatta először ezeket az elveket és követeléseket. Ily szellemben szerkesztette már a *Munkások Ujságát* (1848 április 2—december 29.) s írta a forradalom éveiben kiadott könyveit és röpiratait. Hátása s népszerűsége rendkívül nagy volt. Petőfi és Arany nem tudott mandátumhoz jutni, Táncsicsért ellenben mintegy tiz kerület vetélkedik s egyszerre több helyen választják

¹ Petőfi levele Aranyhoz: 1848 augusztus 16.

² V. ö.: Táncsics: *Életpályám* (T. M. művei VI. k.) Budapest, 1885. III, 94. l.

meg. Azok a parasztmozgalmak, melyek kevéssel a márciusi napok után s 1848 végén, 49 elején nemcsak nemzetiségi vidékeken, hanem magyar megyékben is oly nagy erővel törtek ki a földesurak s a hatóságok ellen, s melyeket legtöbb helyt csak erőszakkal lehetett elfojtani, e mozgalmak szoros kapcsolatban voltak Táncsics agitációjával,¹

Táncsics lapjának, a *Munkások Ujságának* nagy népszerűsége volt egyik közvetlen oka már a *Nép Barátja* megalapításának is. A *Nép Barátjának* az volt a feladata, hogy ellensúlyozza Táncsics lapjának nagy népszerűségét s a «szabadságot» a maga módján értelmező parasztságot a kormány politikájára térítse. A kormány, majd a honvédelmi bizottmány erős anyagi támogatásban részesítette Vas Gereben lapját, a *Munkások Ujságának* terjesztését ellenben igyekezett megakadályozni, majd pedig, mikor újabb «földosztó» mozgalmak jelentkeztek, 1848 végén a lapot betiltotta.

1849 júniusában a viszonyok megint nagyon kedveztek Táncsics propagandájának. Táncsics befolyása már Debrecenben, kivált a függetlenség kimondásának körülményeivel kapcsolatban igen jelentékenyvé vált. Az orosz beavatkozás hírére, a keresztes háborúként szervezett népfelkelés izgalmai közepette, a vármegyék s általában az összes közhivatalok folyamatban levő újjászervezése, a hatósági kötelek meglazulása következtében a parasztság megint hajlamossá lett a radikálizmusra.

Ekkor adja ki Táncsics gyors egymásutánban a *Forradalom* röpíveit.

Ezeknek hatását irodalmi úton is ellensúlyozni kellett. A *Nép Barátja*, hajdani ellenfele a *Munkások Ujságának*, még fennállott ugyan, de tehetetlennek, Vas Gereben e feladatra alkalmatlannak bizonyult. Új néplap, új szerkesztő kellett: ezért bizta meg Szemere Arany Jánost egy új néplap szerkesztésével.

Hogy Arany és Szemere közt a megállapodás létrejöhetett, azt

¹ Forradalmunk történetének e részleteivel történetírásunk keveset foglalkozott. A nyilvánosságra került adatok az egykorú lapokban találhatóak. Aránylag sok levéltári adatot közöl egy csomóban (egyszersmind Táncsics hatásáról is): Oláh György: *Békés vármegye 1848—1849*, Gyulán I. 1890. II. 1893. — V. ö.: Szeremlei Sámuel: *Vallás-erkölcsi és társadalmi élet 1848 óta Magyarországon*. (Prot. theol. könyvtár, I.) Bpest, 1874. 17—24. l. Szeremlei: *Magyarország krónikája az 1848. és 1849. évi forradalom idejéről*. Pest, 1867. I. 76. l. Táncsics emlékiratainak id. kötete. Kemény Zsigmond: *Forradalom után* (B. K. Zs. összes művei XII. k. Bpest, 1908.) 36—38. l.

nemcsak annak tulajdoníthatjuk, hogy Aranynak nagy kedve volt néplapot szerkeszteni, s hogy Szemere bizonyosan nagyra becsülte írói tehetségét; nem is csak annak, hogy a *Nép Barátja* értékéről s Vas Gereben képességeiről ítéletük megegyezett.

Bizonyára hozzájárult e megállapodás létrejöttéhez az is, hogy Arany, mint egy paraszt városnak volt jegyzője, nemcsak hogy általában jól ismerte a parasztság gazdasági és társadalmi viszonyait, de összeütközésbe is került, szembe is helyezkedett azokkal a radikális agrármozgalmakkal, melyeket a publicisztikában Táncsics képviselt, s melyek ellensúlyozása lett volna az új néplap legsajátabb feladata.

Ercsey írja :

«Az 1848. év beköszöntésével Aranyra nézve is válságos idők következtek. Nemcsak hivatalának terhei nehezédtek reá jobban-jobban, de a népben is felébredt szabadabb szellem folytán, mely ha nem is valami nagy féltelenségben, de egyszer-másszor mégis némi túlvitt szabadosságban nyilvánult, bár saját egyéni sérelmei nem voltak is, a szabadosságban ezen nyilvánulásait és tényeit neki is, mint az előljáróság egyik tagjának, habár sajnálattal is, túrnie kellett. Így például a szalontai nép azon hiedelemben lévén, hogy ő már korlátlan ura önmagának s többé semmiféle felsőbb hatóságtól függenie nem kell: akkori előljáróságát önhatalmúlag föloszlatta és tisztújítást eszközölve, rendes városi tanácsot... szervezett... a nélkül, hogy erre a megyei vagy más hatóságtól engedélyt nyert volna. A nép, az ily zivataros korszak kezdetén, ritkán hallgat a higgadt és jó tanácsra; s így nem hallgatta meg ekkor az Aranyét sem, kit különben mindig tiszteletben tartott.»¹

A tapasztalatoknak, melyekre Arany e súrlódások közben tett szert, bizonyára nagy részük volt abban, hogy Arany a megindítandó *Népszabadság* szerkesztője lett.

Arany életrajzaiban a belügyminiszteri fogalmazóság általában úgy szerepel, mintha Arany ezt a nem igen megtisztelő, alacsony állást csak anyagi vagy társadalmi kényszernek engedve vállalta volna, s ez a tisztség is csak afféle nyügös, de még sokkal meddőbb hivataloskodást jelentett számára, mint később a nagykőrösi tanárság vagy az akadémiai titkárság.

Miniszteri fogalmazóságának illetően felfogására maga Arany adott alapot Gyulai Pál számára készített önéletrajzában, ahol is hivatalvállalásáról azt állítja s részletes magyarázatokkal hangsúlyozza, hogy : «az okok, melyek e szerencsétlen elhatározásra bírtak, kevésbé valának politikai jelleműek.»

¹ Ercsey id. m. 40. l.

E sorokat azonban több kritikával kell olvasni, mint eddig tették. Nem szabad elfelejteni, hogy Arany ezt 1855-ben, a Bach-korszakban írta, valamint azt sem, hogy ekkor már azoknak a barátainak befolyása alatt állott, kik 1849-ben az úgynevezett békepárthoz tartoztak s kik a forradalomnak negyvenkilences szélsőségeit élesen elftélték.

Megismerve most már a *Népszabadság* előzményeit és körülményeit, látva, mint siet Arany már Debrecenben a nép és hadsereg lelkesítésére szánt népies verseit ponyvára adni [a szó eredeti értelmében], mint ajánlja fel a kormánynak irodalmi szolgálatait s mint vállalja el a fontos politikai feladat teljesítésére hivatott új néplap szerkesztését, — mindez nemcsak azt mutatja meg, miféle irodalmi tervekkel töltötte el miniszteri hivataloskodása öt hetét, hanem azt is bizonyítja, hogy Arany egész lélekkel állott a «forradalmi, demokrata és republikánus» kormány szolgálatába. Nemcsak hivatalnoki minőségében, hanem egész írói és költői mivoltában csatlakozott a kormányhoz épp akkor, mikor annak politikája egyre radikálisabb irányba fordult: a politikai meggyőződésnek tehát igenis volt része abban, hogy Arany «bureau-hivatalt kért és nyert» a Szemere-minisztériumban.

CZÓBEL ERNŐ.